

Znaczenie rzek Przymorza w rozwoju turystyki kajakarskiej²

Abstrakt

Rzeki Przymorza odgrywają dużą rolę w rozwoju turystyki kwalifikowanej, przede wszystkim kajakarstwa. Ocena przydatności rzek Przymorza w tej dziedzinie sportu została dokonana na podstawie ich walorów naturalnych takich jak: głębokość, czystość wód, charakter brzegów rzek, oraz ogólnych walorów krajobrazowych szlaku wodnego. Kajakarzy przyciąga nie tylko atrakcyjność tego regionu, ale także poprawiająca się z sezonu na sezon baza noclegowa i gastronomiczna oraz nowoczesne wypożyczalnie kajaków i innego sprzętu sportowego. Rzeki Przymorza poprzez różny stopień trudności przyciągają kajakarzy o różnych stopniach kwalifikacji od zupełnych nowicjuszy po weteranów turystyki kajakarskiej.

Wstęp

Celem niniejszej pracy jest zbadanie znaczenia rzek Przymorza dla rozwoju turystyki kwalifikowanej w regionie. Spośród wielu form turystyki kwalifikowanej w pracy zostanie wzięte pod uwagę kajakarstwo. W ocenie przydatności rzek Przymorza dla uprawiania kajakar-

¹ Szkoła Wyższa Przymierza Rodzin w Warszawie, ul. Grzegorzewskiej 10, 02-776 Warszawa.

² Fragment pracy licencjackiej wykonanej w Szkole Wyższej Przymierza Rodzin pod opieką prof. dr hab. Jerzego Makowskiego.

stwa uwzględniono ich walory naturalne: głębokość, czystość wód, charakter brzegów rzek oraz ogólne walory krajobrazowe szlaku wodnego, a także walory antropogeniczne, przede wszystkim bazę noclegową i gastronomiczną oraz wypożyczalnie kajaków i innego sprzętu sportowego.

W pracy korzystano z wielu źródeł informacji. Były to prace poświęcone turystyce kwalifikowanej (Łobożewicz, 1983; Merski, 2002), środowisku przyrodniczemu regionu (Augustowski, 1977, 1984; Kondracki, 2001; Starkel, 1991; Szafer, Zarzycki, 1977; Woś, 1999) oraz liczne prace poświęcone kajakarstwu rzeczniemu (Latek, 1989; Maciejuk, 2000; Ostrowski, 1992; Ożyński, 1982). Korzystano też ze źródeł internetowych.

Pojęcie turystyki kwalifikowanej i jej formy.

Termin turystyka kwalifikowana pojawił się w literaturze polskiej w połowie XX wieku, kiedy to w dyskusjach i w działalności Polskiego Towarzystwa Turystyczno Krajoznawczego (PTTK), obok tradycyjnych form turystyki, takich jak turystyka piesza (nizinna i górską), narciarska pojawiły się nowe sposoby jej praktykowania: turystyka kolarska, motorowa, żeglarska i właśnie kajakowa. Tym, w pewnym sensie szczególnym formom turystyki, wymagającym pewnych określonych umiejętności (kwalifikacji) i nieco kondycji przypisano termin „turystyka kwalifikowana” (Merski, 2002).

Turysta kwalifikowany – któż to jest?

Uprawianie turystyki kwalifikowanej wymaga, także dzisiaj, swoistego przygotowania psychofizycznego, zahartowania na trudy, których nie brakuje na szlakach, umiejętności zachowania się zarówno w środowisku przyrodniczym jak i w odwiedzanych po drodze obiektach turystycznych (Łobożewicz, 1983). Ważna jest przy tym pewna doza wiedzy o przyrodniczym i społeczno-kulturowym środowisku regionu, w którym turystykę zamierza się uprawiać, a także wiedzy teoretycznej i praktycznej o posługiwaniu się sprzętem turystycznym (rower, jacht żaglowy, narty, sprzęt do nurkowania, kajak).

Turysta kwalifikowany winien więc posiadać odpowiednią wiedzę i umiejętności, a turystykę powinien traktować nie tylko jako formę spędzania wolnego czasu, ale jako swoistą pasję życiową. Taką sylwetkę propaguje PTTK jako wzorzec osoby uprawiającej turystykę kwalifikowaną (Merski, 2002).

Kajakarstwo

Jedną z form turystyki kwalifikowanej jest kajakarstwo. Według Ostrowskiego (1992) kajakarstwo jest jedną z najbardziej popularnych form aktywnego wypoczynku nad wodą. Znane jest od wieków. Za pierwowzór kajaka uznaje się indiańskie czółno. Kajakarstwo zaczęło rozwijać się w końcu XIX wieku, a w Polsce w pierwszej połowie XX wieku (Łobożewicz, 1983). Współczesny kajak, znacznie różni się od indiańskiego pierwowzoru, nie tyle jednak formą co materiałem, z którego został wykonany². Nowoczesny kajak turystyczny, lekki i wytrzymały, jest najprostszym środkiem lokomocji po rzekach i jeziorach, i najłatwiejszym w obsłudze (Merski, 2002). To kajakarstwo, uprawiane na rzekach Przymorza, jest przedmiotem dociekań w niniejszej pracy.

Zróznicowany krajobraz, gęsta sieć rzek i liczne jeziora sprawiają, że Polska jest krajem uprzywilejowanym w szlaki kajakowe i możliwości uprawiania kajakarstwa. Zróznicowany stopień trudności dróg wodnych sprawia, że ten rodzaj turystyki mogą uprawiać zarówno początkujący jak i wytrawni kajakarze, przygotowani do zmagania z wodnym żywiołem – ci pierwsi wybiorą Wisłę, Pilicę, Bug lub Narew zaś wytrawni kajakarze popłyną Dunajcem, Popradem lub Sa-nem (Łobożewicz, 1983).

Rozróżnia się dwa rodzaje szlaków wodnych: górskie, gdzie prędkość nurtu rzeki przekracza 6 km/godz. a jej spadek jest $> 1 \text{ ‰}$, oraz nizinne, gdzie prędkość nurtu jest $< 6 \text{ km/godz.}$, a spadek nie przekracza $0,5 \text{ ‰}$ (Ostrowski, 1992). Rzeki Przymorza objęte badaniami należą do szlaków wodnych nizinnych.

² Turysty wykorzystują kajaki drewniane, plastikowe oraz składaki. Do kajakarstwa zalicza się także pływanie na kanadyjkach (Łobożewicz, 1983). Są one podobne do kajaków, lecz różnią się nieco budową, sposobem manewrowania i płynięcia.. Są także nieco większe i wyposażone w wiosła o jednym piórze (Skórzyński, 2003).

Ze względu na trudności żeglugi szlaki wodne dzieli się na trzy kategorie: łatwe, trudne i bardzo trudne. Szlaki łatwe charakteryzują się niewielką prędkością nurtu, nie ma na nich niewidocznych przeszkód w postaci głazów czy kłód. Szlaki trudne – to rzeki o szybszym nurcie, z przeszkodami (głazy, powalone drzewa, płycizny), które zmuszają kajakarzy do przenoszenia kajaków przez przeszkody. Żegluga szlakami bardzo trudnymi wymaga dużych umiejętności od kajakarzy. Nurt rzek jest szybki, przeszkody liczne, a nieuwaga lub niedostatecznie opanowana technika pływania może zakończyć się wywrotką (Ostrowski, 1992).

Kajakarstwo może być praktykowane w dowolnej porze roku, jeśli pozwalają na to warunki. Wyróżnia się więc kajakarstwo letnie oraz zimowe. Dzieli się je także, ze względu na czas trwania, wyróżniając turystykę jednodniową i wielodniową. Turystyka ta przyjmuje postać wędrowek, obozów wędrownych i spływów (Łobożewicz, 1983). Na rzekach Przymorza praktykowane jest przede wszystkim kajakarstwo letnie, a spotykane są tam wszystkie wymienione formy wędrowek.

Charakterystyka obszaru badań

Położenie

Teren badań, w podziale regionalnym Polski J. Kondrackiego (2001), obejmuje środkową część Pobrzeży Południowobałtyckich oraz północną część Pojezierza Wschodniopomorskiego i Pojezierza Zachodniopomorskiego. W regionie Pobrzeży obejmuje on część zachodnią Pobrzeża Szczecińskiego i Pobrzeże Koszalińskie (Wybrzeże Trzebiatowskie, Równinę Gryficką i Równinę Nowogardzką) oraz zachodnią część Pobrzeża Gdańskiego (Wysoczyznę Łobeską, Wybrzeże Słowińskie, Równinę Białogardzką, Równinę Sławińską, Wysoczyznę Polanowską, Wysoczyznę Damnicką, Wysoczyznę Żarnowiecką oraz zachodnią część Pradoliny Łeby i Redy). Źródła badanych rzek Przymorza znajdują się na obszarze pojezierzy pomorskich.

Ukształtowanie powierzchni

Pobrzeża, mimo nizinnego charakteru, odznaczają się znacznymi kontrastami w rzeźbie i urozmaiconym krajobrazem (Kondracki, 2001). Średnie wysokości bezwzględne rosną w kierunku wschodnim (Augustowski, 1984). Rzeźba regionu ukształtowała się w okresie zlodowaceń plejstoceniowych (Augustowski, 1977). Główną rolę w jej kształtowaniu odegrało ostatnie zlodowacenie. Na Pobrzeżu przeważają niewysokie równiny moreny dennej sięgające do 100 m n.p.m., porozcinane przez płytkie doliny dzielące je na płaty wysoczyznowe. Wśród dolin wyróżnia się pradolina pomorska i pradolina kaszubska. W morfologii terenu dużą rolę odgrywają doliny rzek nadbałtyckich, m.in. Rega, Parsęta, Wieprza, Słupia i Łupawa. Innym elementem krajobrazowym ożywiającym przybrzeżne równiny morenowe są wzniesienia moren czołowych, np. Chełm pod Koszalinem (137 m n.p.m.).

Pobrzeże Kaszubskie również jest silnie porozcinane głębokimi dolinami rzek (50 do 100 m) na płaty wysoczyznowe, nazywane tu kępami. Największe z nich to: Kępa Redłowska, Oksywska, Swarzewska, Ostrowska, Pucka i Lęborska. Sandry na Pobrzeżu zajmują niewielką powierzchnię. W rzeźbie pojezierzy wchodzących w skład badanego terenu dominują wzgórza czołowomorenowe. Najwyższym z nich jest Wieżyca (328 m n.p.m.).

Klimat

Warunki klimatyczne na Pobrzeżu Pomorskim różnią się od panujących w głębi lądu. Ma to bardzo duże znaczenie dla turystów odwiedzających region. Szczególnie ważne dla turystyki wodnej mają warunki bioklimatyczne dolin rzecznych (Augustowski, 1977). Na obszarze Pomorza, a zwłaszcza w wąskim pasie Pobrzeża, obserwuje się przewagę wpływów oceanicznych nad kontynentalnymi. Pod wieloma względami jest to obszar uprzywilejowany. Roczne sumy nasłonecznienia sięgają tu 1600 godzin. To o ponad 200 godzin więcej niż przeciętnie w górach i o 100 godzin więcej niż w centrum kraju (Woś, 1999). Największe średnie sumy usłonecznienia rzeczywistego występują w półroczu letnim. Oznacza to, że turystyka wodna może być

uprawiana na rzekach Przymorza dłużej niż w innych częściach kraju.

Średnia liczba dni z opadem w roku waha się około 170. Nieco więcej – 180 dni notuje się w Słupsku. W centralnej Polsce dni z opadem jest nieco mniej (150 – 160); w górach znacznie więcej (około 200) – Woś (1999). Roczne sumy opadów nie są wysokie – przeciętnie niższe niż na sąsiadujących od południa pojezierzach. Mniejsza niż w głębi lądu ilość opadów przypada w miesiącach letnich (Augustowski, 1984). Opady są natomiast stosunkowo częste (Woś, 1999).

Wody

Obszar Pobrzeży ma bogatą sieć wodną. Bystre rzeki przymorskie: Łupawa, Łeba, Słupia i Wieprza, spływające z pojezierzy przecinają Pobrzeże i uchodzą do Morza Bałtyckiego. Dwie pierwsze w drodze do morza przepływają jeziora przybrzeżne. Wymienione rzeki zaliczane są do rzek Przymorza (Bednorz, Wojterski, 1982) wyraźnie różniących się od rzek innych regionów Polski. W ich biegu można na ogół wyróżnić trzy charakterystyczne odcinki: typowo rynnowy, dolinny w przekształconej rynnicy oraz pradolinny (Augustowski, 1977). Głębokość rzek Przymorza nie przekracza 2 m (tab. 1).

Rzeka	Posterunek	Głębokość w nurcie (m)
Rega	Świdwin	0,3
	Dopływ Starej Regi	0,5
Parsęta	Dopływ Perznicy	0,5
	Białogard	2,0
Wieprza	Broczyna	0,3
Łupawa	Podkomorzyce	0,6
Łeba	Sianowo	0,3

Tab. 1. Głębokość rzek Przymorza w wybranych punktach (Skórzyński i in., 2003).

Rzeki Przymorza mają swoje źródła na znacznych wysokościach, od 137 m n.p.m. (Parsęta) do 202 m n.p.m. (Łupawa). Ze względu na sto-

sunkowo krótki bieg (Łupawa – 111 km; Rega – 175 km) mają one duże średnie spadki, które wynoszą od 0,83 ‰ (Rega) do 1,81 ‰ (Łupawa). W górnych odcinkach spadki osiągają do 5 ‰ (Augustowski, 1984) – (tab. 2).

Rzeka	Długość (km)	Powierzchnia dorzecza (km ²)	Wysokość źródeł (m n.p.m.)	Spadek w górnym biegu (w ‰)
Rega	199	2672	146	2 - 3
Słupia	188	1652	178	2,5
Parsęta	154	3145	137	3,0
Łeba	150	1789	170	2 - 3
Wieprza	140	2173	156	5
Łupawa	111	964	202	2

Tab. 2. Cechy rzek bezpośredniego zlewiska Morza Bałtyckiego (Augustowski, 1977)

Wyrównane w ciągu roku opady atmosferyczne, przy łatwo przepuszczalnych utworach podłoża sprawiają, że rzeki są zasilane przez wody podziemne. Swoją bardziej wyrównany przepływ, w porównaniu z rzekami innych regionów Polski, zawdzięczają także zasilaniu przez jeziora. Wahania stanów wody nie przekraczają tu 2 – 3 m, podczas gdy w górach dochodzą do 8 – 10 m (Augustowski, 1984).

Rzeki Przymorza zbierają zanieczyszczenia z wielu miejscowości mijanych po drodze do Morza Bałtyckiego. Ich ocena wypada jednak optymistycznie w porównaniu z dużą liczbą rzek Polski. W większość i należą do rzek I i II klasy czystości. Wyjątkiem są odcinki biegu Regi, Łupawy, Wiepszy i Łeby (III klasa czystości ze względu na zawartość środków biogennych) – Koral i inni (1994). Stan czystości rzek jest ważną wskazówką dla turystów. Do uprawiania turystyki wodnej nie nadają się rzeki klasy IV (Maciejuk, 2002).

Roślinność

Szata roślinna wpływa na atrakcyjność szlaków wodnych. Wzdłuż rzek Przymorza występują lasy, bagna oraz łąki (Byer, Wiczorek, 2003). Najbardziej zalesione są środkowe i dolne odcinki biegów rzek. Skład gatunkowy roślinności regionu jest bardzo urozma-

icony. Badany obszar należy do działu bałtyckiego środkowoeuropejskiej prowincji niżowo-wyżynnej. W poddziale obejmującym Pomorze wyróżniono sześć krain, z których trzy występują na obszarze objętym badaniami: brzeg Bałtyku, Pobrzeże Bałtyckie, Pojezierze Bałtyckie (Szafer, Zarzycki, 1977).

Obszar pobrzeży Słowińskiego i Kaszubskiego jest silnie zalesiony. Lasy zajmują tu do 30% powierzchni. Najbardziej charakterystyczne są lasy bukowe – buczyny pomorskie (Bednorz, Wojterski, 1982), co wiąże się z cechami klimatu zbliżonego do atlantyckiego (Szafer, Zarzycki, 1977). Pod bukami osiagającymi do 40 m wysokości nie rośnie praktycznie nic innego. Pełne niepowtarzalnego uroku są buczyny zboczowe, dominujące w krajobrazie pradoliny Łeby-Redy (Bednorz, Wojterski, 1982). Na płatach morenowych występują lasy mieszane. Często są to grądy dębowo-grabowe z domieszką innych gatunków liściastych (Augustowski, 1977).

Dna dolin, a zwłaszcza szerokich pradolin często są zabagnione. Naturalnym składnikiem roślinności są tu torfowiska. Szczególnie duże torfowiska rozwinęły się w dolinach Wieprzy i Łeby. Występują one również na obrzeżach zarastających jezior. Rosną tu m.in. borówka bagienna, modrzewnica zwyczajna, bażyna czarna oraz, rzadsza, malina moroszka.

Znaczenie rzek Przymorza w rozwoju turystyki kajakarskiej

Kajakowe szlaki różnią się stopniem trudności, walorami krajobrazowymi oraz dostępnością bazy noclegowej i gastronomicznej. Na jednych można uprawiać kajakarstwo zimą i latem, np. na Redze, Parsęcie, Wieprzy i Słupi, a na innych przeciwnie – tylko latem. Przykładem jest Łupawa (Skórzyński i in., 2003).

Rega. Rzeka ma 199 km długości. Do spływów kajakowych wykorzystuje się odcinek o długości 137 km (Skórzyński, 2003). Pod względem długości jest trzecią rzeką w Polsce uchodzącą bezpośrednio do Morza Bałtyckiego. Jej źródła znajdują się w lasach na północ od wsi Resko Stare i Resko Nowe. W drodze do morza wielokrotnie

zmienia kierunek. Rega jest na ogół łatwym szlakiem wodnym, lecz w górnym i środkowym biegu dość uciążliwym, ze względu na powalone w poprzek koryta drzewa, które zmuszają do przenoszenia kajaka. Miejsc takich na odcinku Łobez – Mrzeżyno jest kilka (Maciejuk, 2000). W spływie przeszkadzają też, podwodne głazy i progi (Skórzyński i in., 2003). Brzegi Regi są bardzo malownicze – wysokie i niedostępne, często zarośnięte, z pochylonymi nad korytem pniami drzew i konarami. Te cechy rzeki podnoszą atrakcyjność spływu i są źródłem niezapomnianych wrażeń (Maciejuk, 2000).

W górnym biegu Rega nadaje się na spływy mniejszych grup kajakarzy ze względu na liczne przeszkody i niewielką szerokość rzeki. Spływy większych grup rozpoczynają się zwykle od Łobza (Maciejuk, 2000). Liczne miasta na wodnym szlaku Regi sprzyjają kajakarzom pływającym zimą. Atrakcją jest wówczas pokonywanie niewielkich zatorów lodowych (Skórzyński i in., 2003).

Baza noclegowa i gastronomiczna nad Regą, dzięki licznym miastom, jest dobrze rozwinięta. W miastach są hotele, domki kempingowe, schroniska młodzieżowe i ośrodki wypoczynkowe (Maciejuk, 2000). Przy szlaku liczne są miejsca na rozbić namiotu (Skórzyński i in. 2003). Równie dobrze rozwinięta jest baza gastronomiczna. W każdej miejscowości są restauracje, kawiarnie, bary i pizzerie. W Trzebiatowie jest ponadto smażalnia ryb (Skórzyński i inni, 2003).

Parsęta. Ma długość 154 km. Szlakiem kajakowym jest odcinek niewiele krótszy, bo liczący 144 km. Otoczenie rzeki jest bardzo zróżnicowane. Na przeważającej długości szlaku (80 %) towarzyszą rzece lasy. Pozostała część to pola uprawne i łąki. Droga wodna jest łatwa. Tylko w górnym biegu rzeki nieco uciążliwa z powodu bystrego nurtu o cechach górskiego potoku. Poniżej Białogardu trudności znikają. Na szlaku są tylko dwie przenoski. Rzeka jest szeroka i głęboka o spokojnym nurcie. Szlak Parsęty uczęszczany jest także zimą. Pływa się od Osówka do ujścia (Skórzyński i in., 2003).

Baza noclegowa i gastronomiczna nie jest tak bogata i urozmaicona jak na szlaku Regi. Jest wiele miejsc biwakowych, zwłaszcza przy wioskach oraz w lesie. Dobrze zagospodarowane pola namiotowe znajdują się dopiero w pobliżu Kołobrzegu. W miastach na szlaku (Karlino, Białogard) znajdują się kompleksy wypoczynkowe zapewniające oprócz noclegów także restauracje. Najlepiej rozwinięta baza

noclegowa i gastronomiczna znajduje się w Kołobrzegu (Skórzyński i in., 2003).

Wieprza. Rzeka ma 140 km długości. Szlak kajakowy jest znacznie krótszy. Liczy tylko 101 km. Należy do najbardziej atrakcyjnych wśród rzek Przymorza, ze względu na wspaniałe lasy, malownicze przełomy rzeczne, zróżnicowaną morfologię zboczy dolinnych, rozlewiska i starorzecza oraz zabytkową architekturę w mijanych miejscowościach. W odróżnieniu od wielu rzek Przymorza najbardziej malowniczy i atrakcyjny dla kajakarzy jest dolny bieg rzeki. W biegu górnym i środkowym Wieprza jest dość trudna i nie nadaje się do spływów masowych. Szlak wodny Wieprzy nie jest tłumnie odwiedzany, jak można sądzić na podstawie katalogu jego atrakcji. Turystów odstręczają długie i częste przenoski. Warto dodać, że rzeka jest częściowo dostępna zimą. O tej porze roku można nią spłynąć od Korzybia do Darłowa. Najbardziej atrakcyjny jest jednak wiosną i jesienią (Skórzyński i in., 2003).

Baza noclegowa i gastronomiczna na szlaku Wieprzy jest dobrze rozwinięta. Wiele jest miejsc umożliwiających rozbić namiot. Obiekty noclegowe o zróżnicowanym standardzie znajdują się ponadto w Darłowie, Kępicach i Sławnie. Można także korzystać z kwater prywatnych. W miastach rozwinięte są usługi gastronomiczne, zwłaszcza w Darłowie. Ulice tego miasta pełne są sezonowych „budek”, ale też restauracji, kawiarni, pubów i barów (Skórzyński i in., 2003).

Słupia jest rzeką dostępną dla kajakarzy na odcinku 178 km (Skórzyński i in., 2003). Na wodnym szlaku Słupi znajdują się zabytkowe elektrownie wodne, stare uzdrowisko, jeziora zaporowe i długie odcinki rzeki całkowicie dzikiej, niezagospodarowanej. Szczególną atrakcją (w górnym biegu) są jeziora przepływowe: Tuchlińskie, Pręgożyno, Skrzyńka, Trzebocińskie, Gowidlińskie, Węgorzyno i Żukowskie.

Spływ kajakowy Słupią zaliczany jest do trudnych. Wynika to z wartkiego nurtu, licznych meandrów, bystrzy, a także obecności zwalonych pni i innych przeszkód. Zabudowa hydrotechniczna rzeki zmusza kajakarzy do częstych przenosek (Utracka-Minko, Miller, 1999). Rzeka jest najbardziej atrakcyjna latem i wczesną jesienią. Do spływów zimowych nadaje się poniżej Słupska. Szlak wodny Słupi, mimo wielu atrakcji, jest średnio popularny (Skurzyński i inni, 2003).

Baza noclegowa i gastronomiczna jest dobrze rozwinięta. Rozbicie namiotu możliwe jest praktycznie wszędzie, poza parkiem krajobrazowym, gdzie biwakowanie możliwe jest wyłącznie w miejscach wyznaczonych. Z oferta czekają też na turystów kwatery prywatne. Gorzej jest z wyżywieniem. Praktycznie tylko w Słupsku, Ustce i Bytowie nie ma większym problemów. Niewielki punkt gastronomiczny znajduje się również w Krzyni. Niewiele jest też po drodze sklepów (Skórzyński i in., 2003).

Łupawa oferuje kajakarzom całą swą długość – 111 km (Skórzyński i in., 2003, jednak szlak wodny jest inny niż pozostałych rzek Przymorza. Łupawa może kojarzyć się z dziką rzeką górską, ze względu na duży spadek i liczne bystrza, co uzasadnia nazywanie jej rzeką tylko dla twardzieli. Przeszkody (obalone pnie, płycizny, kładki) towarzyszą rzece na całej długości. Wytrawni kajakarze zaczynają spływ w Kozinie; nowicjusze znacznie niżej – dopiero w Łupawie. Rzeka nie nadaje się do spływów masowych. Nie jest też wykorzystywana zimą (Skórzyński i in., 2003).

Dostęp do bazy noclegowej i gastronomicznej jest skromny. Sporo jest miejsc do biwakowania, lecz mało zorganizowanych biwakowisk i kempingów. Ten brak wynagradzają nieco gospodarstwa agroturystyczne. Na posiłki można liczyć w Łupawie, Poganicach i Smołdzinie (Skórzyński i in., 2003).

Łeba nadaje się do spływów kajakowych na 145 km swego biegu. Górny i środkowy jej bieg są trudne i wymagają wielkiego doświadczenia od turystów. Dolny bieg jest łatwy do żeglugi, choć wymaga zezwolenia, gdyż rzeka przepływa przez Słowiński Park Narodowy i leżące w jego granicach Jezioro Łebsko. Szlak wodny Łeby jest najbardziej atrakcyjny późną wiosną lub po obfitych opadach atmosferycznych, gdy rzeka niesie dużo wody. Baza turystyczna nad Łebą jest słabo rozwinięta. Rozrywkę oferują turystom tylko Łaba i Lębork (Skórzyński i in., 2003).

Baza noclegowa i gastronomiczna rozwinięta jest w niewielkim stopniu. Generalnie mało jest miejsc biwakowych, zwłaszcza w dolnym biegu. Tylko w mieście Łeba nie ma problemów z noclegiem. Mało jest także punktów gastronomicznych. Praktycznie znajdują się one wyłącznie w Lęborku i Łebie (Skórzyński i in., 2003).

Wnioski

Rzeki Przymorza mają duże znaczenie jako szlaki wodne do uprawiania turystyki kwalifikowanej, przede wszystkim kajakarstwa. O tym znaczeniu przesądza wysoka atrakcyjność turystyczna rzek tego regionu, wynikająca z walorów rzek (głębokość, krętość, względna czystość wód i zróżnicowane trudności) przyciągających kajakarzy o różnych kwalifikacjach, od weteranów turystyki kwalifikowanej po zupełnych nowicjuszy. Rozwojowi turystyki sprzyja rozwijająca się baza noclegowa i gastronomiczna (poprawę odnotowuje się praktycznie z sezonu na sezon) oraz powstające, nowoczesne wypożyczalnie sprzętu turystycznego, w tym kajaków.

Literatura

- Augustowski B., (red), 1984, *Pobrzeże Pomorskie*, Wydawnictwo PAN.
- Augustowski B., 1977, *Pomorze*, Wydawnictwo PWN, Warszawa.
- Bednorz J., Wojterski T., 1982, *Pobrzeże Słowińskie Wysoki Kaszubskie*, Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Warszawa.
- Byer B., Wieczorek M., 2003, *Atlas geograficzny*. Wydawnictwo Demart, Warszawa.
- Kondracki J., 2001, *Geografia regionalna Polski*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Łobożewicz T., 1983, *Turystyka kwalifikowana*, Wydawnictwo PTTK, Warszawa.
- Maciejuk F., 2000, *Z biegiem Regi. Szlak kajakowy*, Wydawnictwo Unia Miast i Gmin Dorzecza Regi, Gryfice.
- Merski J., 2002, *Turystyka kwalifikowana*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej, Warszawa.
- Skórzyński P. i in., 2003, *Kajaki od A do Z. Poradnik i przewodnik dla kajakarzy*, Wydawnictwo Pascal, Warszawa.
- Szafer W., Zarzycki K., (red), 1977, *Szata roślinna Polski*, t. 1, Wydawnictwo PWN, Warszawa.
- Ostrowski A., (red), 1992, *Wodne sporty rekreacyjne. Wybrane dyscypliny*, Wydawnictwo AWF w Krakowie, Kraków.

- Ożyński R., (red), 1978, Kwalifikowana turystyka kajakowa, Wydawnictwo SZSP, Komisja Turystyki i Sportu, Warszawa.
- Starkel L., 1991, Geografia Polski: środowisko przyrodnicze, Wydawnictwo PWN, Warszawa.
- Woś A., 1999, Klimat Polski, Wydawnictwo PWN, Warszawa.

Strony internetowe

- www.fuw.edu.pl (06.2004)